

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibus, Qvarvm permultæ antehac nunquam
in lucem prodire

Complectens Sanctos Mensivm || Ivlii Et Avgvsti

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10261

II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77405)

MARTYRIVM SANCTISSIMI STEPHANI ROMANI PONTIFICIS, ET EORVM, QVI VNA CVM

illo Romae passi sunt, authore Simeone Metaphrasste, qui ea videtur ex Latinis codicibus Græco stylo propè ad verbum descripsisse: nos verò capitula margini adiecimus.

VO tempore Valerianus & Gallienus impietatis sectatores imperabant, Christianorum quamplurimi, acerbissimos Tyrannos declinantes, latitabant. Non deerant tamen, qui fidei certamen subeuntes, martyrij palmam assequerentur. Erat enim lex proposita, vt quicumque Christianum hominem latitatem detulisset, omnes eius facultates ipse haberet, & quoscunque honores in exercitu petijisset, obtinere posset. Illo igitur tempore beatus Romanæ vrbis Episcopus Stephanus, cum totum clerum congregasset, sic eum affatus est; Audistis fratres & commilitones mei, crudelissimum edictum diaboli, vt si quis Christianum depræhenderit, omnes eius facultates ipse possideat. Moneo igitur vos, fratres, vt terrenas diuitias contemnatis, quò celestis regni hæreditatem percipere possitis. Nolite huius mundi principes extimescere; sed Deum cæli & terræ Dominum, eiusque vnigenitum filium Iesum Christum adorare, illum colite, ad illum confugite, qui potest nos omnes eripere de manibus inimicorum nostrorum, & de diaboli malitia liberatos, sua gratia corroborare.

2. Augusti. Cap. 1.

Premium eorum, qui deserent Christianos

Adhortatur subditos suos sanctus Pontifex.

Tunc presbyter quidam, nomine Bonus. Nos, inquit, terrenas nostras facultates relinquere in animo habemus: quinimò sanguinem ipsum propter Dominum nostrum Iesum Christum, & eius nominis cõfessionem effundere parati sumus, vt illum assequi digni efficiamur. His dictis, omnes clerici ad beatissimi Pontificis pedes prostrati, significarunt, quot quisque gentiles domi suæ haberet, qui baptizari optarent. Itaque à Pontifice quærebant, num aliò, an ad eum illos ducturi essent, quò baptizari possent. Iussit igitur beatissimus Episcopus, vt postero die ad cryptam, quæ appellatur Nepotiana, omnes conuenirent. Cum igitur ad eam cryptam conuenissent, inuenti sunt illic tam mares, quàm foeminae, centum & octo, quos illo ipso die Pontifex in nomine Domini nostri Iesu Christi, sanctissimo baptismo & alijs diuinis mysterijs consecrauit, & vt illis placatum ac propitium Deum redderet, sacrificium obtulit, sicque omnes Sacramentorum participes facti sunt.

Cap. 2.

Baptizatur homines 108. Sacrificium Misæ offertur.

Eo autem die, qui deinceps secutus est, beatus Stephanus ordinauit tres Presbyteros, & septem Diaconos, ac sexdecim Clericos: & sedens, omnes illos docebat de Regno Dei, ac de sempiterna illa vita, quæ futura est. Mox cœperunt populi ex Græcis & reliquis gētibus ad eum venire: qui diuinos sermones audientes, à Stephano Pontifice baptizabantur. Interea venit quidam Tribunus militum, Nemesius nomine, cui erat filia vnica, quæ ab incunabulis apertos oculos habuerat, sed nihil omninò adspiciebat. Ille se ad beati Pontificis pedes prostrauit, ac dixit, Oro te, Pontifex, vt me & filiam meam baptizes, quò & ipsa illuminetur, & animas nostras ab æternis tenebris eripias, quoniam ad hanc vsque diem semper in ærumnis & doloribus propter huius filia meæ cæcitatem versatus fui. Tunc beatus Episcopus. Si credis, inquit, ex toto corde, omnia tibi credenti concessa fuerint. Ad hæc Nemesius Tribunus. Ego ad hanc vsque diem toto animo credidi, & nunc credo Dominum Iesum Christum Deum esse, qui aperuit oculos cæci nati: neque enim humanis consilijs impulsus, sed eius ipsius uocatione, ad sanctitatem tuam ueni.

Cap. 3.

Tohan 9.

His auditis, statim beatus Pontifex hominem illum adduxit ad locum quendam, qui vocatur Titulus Pastoris: cumque & ipsum, & eius filiam catechismo instruxisset, quem admodum Christianæ fidei Canones & ordo postulat, iussit eos ieiunare vsque ad vesperam. Cum autem venisset hora vespertina, benedixit aquæ in eo loco, quem Pastoris titulum vocatum fuisse diximus: itaque Nemesium in aquam demisit, & baptizauit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Cum verò ex piscina exiisset, cœpit ipsius

Cap. 4. Aquæ baptismitur benedicitur. Nemesius Tribunus baptizatur.

ipſius filia clamare; En hominem video, qui tetigit oculos meos, in cuius circuitu magnæ lucis ſplendor appâret. Tunc Stephanus & ipſam Nemeſij filiam baptizauit, quæ Lucilla vocata eſt. Ex hoc tempore multi cœperunt ad pedes beati Pontificis Stephani ſe proſternere, & cum lachrymis baptiſmum ab eo petere. Illo itaque die, quo Lucilla baptizata eſt, mares & foeminae ſexaginta duo baptizati ſunt. Sic igitur, diuina gratia & ope adiuuante, multi viri Deum metuentes ex gentibus, beatum Pontificem Stephanum adierunt, vt ab illo Chriſti baptiſmum acciperent. Mox ille ſanctiſſimus Pôtiſex, Spiritûs ſancti gratia refertus, cœpit Chriſtianorum multitudinem in vnum locum conuocare, diuinaque officia celebrabat in martyrum latibus, quæ cryptæ appellantur: quo tempore Nemeſium patrem Lucillæ ordinauit Diaconum.

Itē alij 62.

Nemeſius
ordinatur
Diaconus.

Cap. 5.

Accuſatur
Nemeſius
apud con-
ſules.Precatio
Nemeſij.

Impietatis verò ſectatores quidam cùm hæc audiuiſſent, inſuper & Nemeſium Tribunalum cum tota familia Chriſti fidem ſectari, baptiſmoque & fidei lumine adiutum, cæcitatem priſtinam abieciſſe, rem detulerunt ad Glabrimonem & Maximum Conſules; homines ſcilicet impietatis valde ſtudioſos. Tunc illi de ea re conſultâtes, præceperunt, vt quocunq; in loco Nemeſius Diaconus inueniri poſſet, omnino grauiſſimis ſupplicijs affligeretur. Cùm autem Nemeſius ipſe quodam die per viam Appiam iter faceret, & eſſet prope Martis templum, & Valerianum ac Maximum impioſos homines videret, qui vt antea conſueuerant, ſædiſſima dæmonibus ſacrificia offerrebant, ita Deum ipſum flexis genibus orauit; Domine Deus creator cæli & terræ, diſſipa conſilia & machinas, quibus diabolus humanas mentes peruerit; diſſipa eas, quaſo, per nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti filij tui, quem miſiſti in hunc mundum. Contere ſatanam, vt miſeri & infelices iſti ab eius laqueis, quibus irretiti ſunt, eripiantur; ac humanis manibus fabricata ſimulacra derelinquentes, agnoſcant te omnium rerum creatorem, Deum & Patrem omnipotentem, & vnicum Filium tuum Dominum Ieſum Chriſtum. Illa ipſa hora impius Maximus à dæmone correptus, voce magna cœpit clamare; Nemeſius nunc factus Chriſtianus, me incendit. Ecce illius oratio me cruciat. Ex illa igitur hora egreſſi è templo, iuſſerunt Nemeſium detineri. Cùm verò qui eum tenebant, verberibus pulſarent, repente Maximus Conſul efflauit animam.

Cap. 6.

Nemeſij
egregia
oratio.

Itaque Nemeſius ſtatim ductus eſt ad Valerianum in palatium, quod Claudiij nomine appellatur. Quem ſic affatus eſt Valerianus; Et vbinam eſt, ô Nemeſi, prudẽtia illa tua, quam ſemper in te cognouiſmus, tum in conſilijs ineundis, tum in rebus gerendis firmiſſimam? An ignoramus nos, quid optimum, quid ve peſſimum ſit, quippè qui non aliud te adhortamur vt facias, niſi quod vtilitatem tibi afferre poſſit, vt ſcilicet quæ vera ſunt amplectens, deos ipſos non deſeras, quos omni tempore à pueritia coluiſti & veneratus eſt? Ad hæc Nemeſius Diaconus; Ego, inquit, ſceleſtiſſimus veritatem ipſam dereliqueram, & ſanguinem innocentem effuderam, & ad hoc vique tempus peccatis oneratus fueram; ſed Chriſti Domini & Dei miſericordia modo adiuutus, tandem creatorem meum cognoui, cuius baptiſmo illuminatus ſum, qui & cordis mei oculos aperuit, & corporeis filia meæ pupillis lumen reſtituit. Hunc adoro, hunc timeo, huic cultum & preces ſupplex offero, cuius auxilium ſemper imporabo, & ſimulacra omnia, quæ dæmones eſſe cognoui, & ipſa, & eorum cultores auerſor & execror. Tunc ait Valerianus; Nota mihi ſunt veneficia tua, quibus humanas cædes patrare auſus eſt, quippè qui & Maximum Conſulem tuis præſtigijs de medio ſuſtulisti; quinetiam adhuc contra noſtram & Reipublicæ ſalutem, temerè Chriſtianorum cauſa talia veneficia exercere non deſiſtiſti.

Cap. 7.

Sempronius
famulus
Nemeſij ſi-
ſtitur corâ
Olympio.

His dictis, Valerianus ira percitus, iuſſit illum in priuato carcere detineri, quem, cùm opus fuiſſet, ſiſtendû præcepit. Iuſſit etiam Sempronium Nemeſij famulum, domino ſuo fideliffimum, illic præſtò eſſe, à quo eiufdem Nemeſij tum facta, tum bona omnia inquirerentur; cuius etiã filiam Lucillam cuſtodiri præcepit apud ſcleratam Valerianus Sempronium tradi cuidam Tribuno, qui vocabatur Olympius, vt torqueretur, & de domino ipſius per eum inquireretur. Illum igitur Olympius his verbis aggreſſus eſt; Nouiſti ne, qua de cauſa hic ante nos conſtitutus eſt? Hæc ille ait. Ad quæ Sempronius nihil reſpondit. Sed nihilominus Olympius; Auſculta, inquit, Sempronii, & fac quod iubent Imperatores noſtri; ſin minus, multis & varijs tormentis cruciaberis. Oſtendas igitur nobis Nemeſij domini tui facultates; deinde verò propitijs deorum

deorum nostrorum numinibus sacrifices. Ad hæc Sempronius; Si facultates domini mei Nemesis requiris, scito illas à me Christo fuisse oblatas: non enim nostra, sed illius erant bona. Quòd verò dicis & me hortaris, vt dijs tuis sacrificem, nullo modo faciam? Christo enim sacrificio Dei viuētis filio sacrificium laudis & confessionis, cui & dominus meus Nemesis seipsum obtulit. Cùm hæc dixisset Sempronius, furore accensus est Olympius, & satellitibus dixit; Prosterne hominem istum, & virgis percutite. Afferte ante illum deum Martem ac tripodem, vt vel dijs ipsis thura offerat, vel sine intermissione aliqua virgis percutiatur. Allatum igitur aureum Martis idolum vnà cum tripode, in conspectu Sempronij locatum fuit. Quod cùm Sempronius vidisset; Cōterat, inquit, te Dominus Iesus Christus Filius Dei viui. Hoc dixit Sempronius, ac repente idolum illud sic liquefactum est, quasi cera igne admoto. Quod cùm vidisset Olympius, stupore percussus obmutuit: mox verò domi suæ illum custodiri iussit, dicens; Hæc nocte omnia tormenta tibi afferam, & miseris modis te confundam. Hæc dixit, & Sempronium custodiendum tradidit Tertullo cuidam, domūs suę gubernatori. Exuperiæ autem cōiugi Olympius ipse narrauit, quemadmodum Sempronius Iesu Christi Dei sui nomine inuocato, Martis idolum comminuerat.

Tunc Exuperia vxor; Si tanta, inquit, est Christi potentia, quantam dicis, fatiūs nobis est dehinc illos ipsos deos relinquere, qui neq; sibi, neq; nobis opem ferre possunt. Quæremus igitur virū illum, qui Nemesis tribuni filiæ lumen restituit. Tunc Olympius Tertullo præcepit, vt mitiūs se gereret cum Sempronio, siquidem Nemesis pecunijs inquitendis ipse operam dare vellet. Hoc mandatum executus est Tertullus. Olympius verò cum coniuge Exuperia, & vnico filio Theodulo, illa ipsa nocte venerunt, & ad pedes Sempronij prostrati, dixerunt; Nos paulò antè Christi potentiam cognouimus, verum scilicet Deum illum esse, qui Nemesis tribuni filię oculorum lumen dedit. Quamobrẽm te precamur, vt cures nobis dari salutare baptismum in nomine Iesu Christi, quem tu prædicas. Respondit Sempronius; Si pœnitentiam agitis ex toto corde vestro, benignus est Deus meus, & accipiet vos pœnitentiam agentes. Tunc Olympius; Jam iam, inquit, faciam, vt credas me toto corde Christi Dei fidem sequi. Hæc dixit, & statim cubiculum patefecit, in quo habebat multa & varia idola. Quibus ostensis; En, inquit, Sempronius, hæc omnia simulacra in potestate tua sunt; fac illis, quicquid lubet. Cui Sempronius; Agè, simulacra ista omnia manibus proprijs contere, auroque & argento, ex quibus confecta sunt, igne cōflatis, pauperes congrega, & illis hæc distribue. Fecit omnia, quæ Sempronius dixerat, Olympius, nihil prorsus dubitans. Repente verò audita est vox è cælo, dicens; In te, Sempronius, requieuit spiritus meus. Audièrunt vocem illam Olympius & eius vxor, & in fide ipsa facti sunt firmiores; ob idque ad salutare baptismum promptiores. Itaque Sempronium precabantur, petentes vt sigillam Christi acciperent, & per aquam ac Spiritum de-

Eius constantia.

Destruit idolum Martis.

Cap. 8. Olympius cum vxore credit.

Idola sua confringit.

Iohan. 3.

Cap. 9.

Olympius cum suis baptizatur.

Cap. 10. Torquetur cum filia, & occiditur Nemesis.

nud nascerentur. Omnia hæc Sempronius Nemesis domino suo retulit. Quæ cùm Nemesis accepisset; celeriter adiit ad beatissimum Pontificem Stephanum, eique rem omnem exposuit. Ille verò Christo Deo nostro gloriam dedit, & proxima nocte Olympij domum adiit. Quo viso, statim Olympius prostravit se ad Pontificis pedes vnà cum vxore Exuperia, & filio Theodulo. Exiit autem illos sanctissimus Pontifex, atque interrogauit, an crederent in Dominum nostrum Iesum Christum. Cui omnes concorditer responderunt; Credimus, pater sanctissime, in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Tunc Pontifex eos baptizauit in nomine sanctæ, consubstantialis & indiuiduæ atque viuificantis Trinitatis. Ostenderunt autem illi & idola, quæ proprijs manibus comminuerant. Qua de re sanctissimus Pontifex gratias egit Deo, & pro illis sacrificium obrulit benigno & salutis nostrę authori Domino Iesu Christo, eosque sanctæ oblationis participes fecit. Itaque tota illa domus gaudio magno & hilaritate repleta est.

Tertius dies præterierat, cùm Valerianus & Gallienus Imperatores valdè impij hæc audièrunt, qui furore accensi, iusserunt Nemesium & eius filiam Lucillam, in di-
 gna causa, torqueri. Sed cùm nullis tormentis de sententia moueri possent, illos obtruncari iusserunt. Et quia cupiebant Lucillæ patri persuadere, vt sententiã mutaret, præceperunt Lucillam prius obtruncari. Cùm verò & Nemesis propositum stabile atque immobile cognouissent, illum etiam securi percuti iusserunt in loco illo, qui est inter duas vias, Appiam & Latinam, non longè ab Vrbe Roma. Postera die

nefarius Valerianus iussit Sempronium, publicè audiendum, sisti. Cui dixit: Quare non consulis tibi ipsi, & dijs te subijcis, per quos vniuersa natura regitur & gubernatur? Christus me regit & gubernat, inquit Sempronius, qui & hanc sententiam mihi confirmauit. Tunc iussit Valerianus Sempronium in ignem conijci. Milites igitur cum ignem multum accendissent, sanctum illum virum Sempronium, vincis post terga manibus, in mediam flammam coniecerunt. Itaque beatissimus martyr Sempronius in media flamma positus, spiritum Iesu Christo Domino commendauit. Preciosæ autem ipsius reliquiæ intactæ permanferunt. Venit autem beatus Pontifex Stephanus cum clericis & viris religiosis, sanctique Sempronij reliquias collegit, & illas cum Olympij & sociorum, qui prius propter Christum interfecti fuerant, sanctissimis reliquijs collocauit.

Sempronius
in igne red-
dit spiritum.

Olympius
cum socijs
occiditur.

Cap. 11.

Post multos dies Valerianus & Gallienus cœperunt beatum Episcopum Stephanum & eius clerum inquirere, quænam edicto proposito iusserunt, ut vbicunq; inuenti fuissent, post multa & varia tormenta, morte acerbissima necarentur. Itaque detenti sunt clerici duo decim, quorum nomina hæc sunt; Faustus, Maurus, Primitius, Columnius, Iohannes, Exuperantius, Cyrillus, Honoratus, Theodosius, Basilius, Castulus, Donatus, qui cum multis cruciatibus torquerentur, neq; adduci possent, vtrifacerent, quod iussi erant, postremò Imperatores iusserunt illos obtruncari in via, que appellatur Aqueductus. Quorum veneranda corpora curauit Tertullinus, qui fuerat Olympij seruus, quantum adhuc esset gentilis, & eorum reliquias reposuit prope corpora sanctorum Iuuii & Basilei, in via Latina Calendis Augusti.

12. è clero
trucidatur.

Cap. 12.

Hæc cum audiisset beatus Stephanus Pontifex, iussit ad se accersiri Tertullinum, quem multis hortationibus ad Christianam fidem cœuersum, docuit de Regno Dei, & se in æterna vitæ mysterijs inuitauit, sanctissimoq; baptisate purgavit, atque illum adhuc alba veste indutum, ordinauit presbyterum. Quem cum docuisset de salute æcælesti Regno sanctus Pontifex, Est, inquit, tibi frater, hoc onus inponitur, ut multorum martyrum reliquias diligenter inquiras. Cum hoc mandatum accepisset Tertullinus, post duos dies quam presbyter ordinatus est, à Marco Tribuno comprehensus, ad Valerianum ducitur. Cui Valerianus, Agè, inquit, domini tui pecunias huc affer, secus, interficeris. Ad hæc Tertullinus respondit; Si pecunias domini mei & tu habere cupis, æternam vitam assequi poteris: nam ille pro Christo moriens, Deo ipsi facultates suas obtulit, in futuro illo a uo eas recepturus. Si ergò & tu verè in Deum credideris, muta que ac sensus expertia idola execratus fueris, misericors & clemens Deus te poenitentiam agentem amplectetur. Tunc dixit Valerianus, Ergò domini tui pecunias æternam vitam illi afferunt? Maximè, inquit Tertullinus, & non solum æternam vitam, sed perpetuum etiam Regnum conciliant.

Nota hæc
de alba ve-
ste baptiza-
torum.

Tertullinus
comprehē-
ditur.

Cap. 13.

His auditis, Valerianus ad eos sermonem dirigens, qui aderant, Delirat, inquit, Tertullinus iste. Prosternatur igitur in terram, & multis virgis percutiatur. Itaque cum beatus Tertullinus sine misericordia verberaretur, voce magna dicebat; Grati- as ago tibi, Domine Iesu Christe, quod nõ disiunxisti me à domino meo, & seruo tuo Olympio, qui & me antecessit martyrio functus. Cum itaque inter verbera & plagas hoc diceret, iussit Imperator eius lateribus ignem subijci. Cui nefarij atque impij ho- mines hoc sæpè inculcabant; Tertulline sacrilege, redde pecunias domini tui. Beatus verò Tertullinus constanti animo atque hilari vultu dicebat Valeriano; Agè, mi- ser fac celerrimè quicquid vis, ut per incendium & flammam istas me sacrificium Deo gratum offerre possim. Tunc iussit Valerianus Tertullinum non amplius verberari, sed tradi Saprutio Vrbis præsidi, cui dixit; Agè, require ab isto pecunias Olympij do- mini sui, deinde coge illum dijs libare, quod nisi fecerit, varijs tormentis crucietur.

Tertullinus
immaniter
flagellatur.

Igni aduri-
tur.

Traditur S-
prutio præ-
sidi.

Cap. 14.

Cum hoc mandatum accepisset Saprutius, statim tribunal sibi parari iussit in colo- co, qui Mamertini domus appellatur, præcepitque adduci ad se martyrem, præcone sic indicente; Adducatur huc sacrilegus Tertullinus. Adductus itaque fuit Tertulli- nus, quem Præses interrogauit, quo nomine vocaretur. Cui Tertullinus, Peccator, inquit, sum ego, seruus seruorum Iesu Christi. Tunc Saprutius Præses sic eum affatus est; Considera que nunc tibi præcipiuntur, & sine mora facias, quod dico, ut viuas. Eà igitur dijs sacrificia, & redde, quæ iubemus, bona Olympij domini tui? sin minus, tormentorum supplicijs consumptus fueris. Ad hæc respondit Tertullinus; Si nõ sol- ses æternæ vitæ felicitatem, non essès de præsentis seculo anxius ac sollicitus, ea curans quæ à dæmonibus, quos vos colitis, suggeruntur, & tibi & tui similibus æternos cru- ciatu

Humile ei-
responsum.

DE S. STEPHANO PAPA ET MARTYRE.

501

ciatus afferent. His auditis, Sapritius Præses iussit Tertullini faciem lapidibus collidi. Sanctus verò Tertullinus Deo gratias agens, dixit Præsidi; Tu meum os confringisti, & Dominus meus Iesus Christus, quem ego colo, te ac diabolum idololatriæ authorem conteret. Tunc Præsides dixit his, qui præsentibus erant; Cur nam iste moratur Olympij pecunias reddere? Et ad eum conuersus; Agè, inquit, affer pecunias, quas debes, & dijs sacrifica, nè capite obruncatus, vitam amittas. Respondit Tertullinus; Ego in Domino meo Iesu Christo, cui credidi, confirmatus ita sum, & ita illum habere cupio, vt præsentem hanc vitam pro nihilo ducam, cuius nullos certos fines constitutos video.

Hæc audiens Sapritius, furore accensus, iussit Tertullinum in ligno extendi, & nervis diu verberari. Cum igitur nervis caderetur Tertullinus, clamabat; Domine Iesu Christe, nè deferas seruum tuum, qui fidem & spem suam in te collocavit; sed da vires, vt in sancta & recta confessione tua perseuerem; quoniam tu es spes mea, Fili Dei viui. Mox iussit Sapritius Tertullinum in rota suspendi. Dum igitur in rota penderet beatus ille, Spiritus sancti auxilium inuocabat. Cum autem ipsius animam ac propositum irafirmum & stabile vidisset Sapritius, vt moueri non posset, retulit Valeriano Tyranno, Tertullinū nullis minis, nullis adhortationibus, nullis deniq; cruciatibus aut machinis adduci posse, vt vel dijs immolet, vel domini sui facultates ac pecunias in medium afferat. Tunc Valerianus sententiam ferens, iussit Tertullinum obruncari. E rota igitur depositus, ductus est per viam Latinam ad secundum Vrbs lapidem, quo in loco fuit capite obruncatus. Eius autem reliquias beatus Stephanus collegit, & sepeliuit in crypta, quæ arenosa dicitur, pridie Calendas Augusti.

Postero autem die Valerianus misit cohortem, quæ beatum Pontificem Stephanum cum multis clericis, presbyteris ac diaconis comprehenderet. Cum igitur Pontifex & eius clerici cum eo comprehensissent, plurimi Christiani lugentes alonge illos sequebantur. Postea verò quàm beatus Stephanus iussu Valeriani ante ipsius tribunal stetit; Tu ne, inquit, scelestissimus Imperator, es ille Stephanus, qui Rempublicam nostram perturbare ac dissoluere aggressus es, qui que consilij & præstigij tuis suades populo, vt à deorum cultu desciscat? Ad hæc sanctus Episcopus Stephanus respondit; Ego Rempublicam non perturbo, sed admoneo & hortor omnes homines, vt derelictis dæmonibus, qui adorantur in istis vestris idolis, ad verum Deum se conuertant. Ergo, inquit Valerianus, tu statim interficiendus es, vt alij exemplo tuo perterrefacti, respiciant & viuant. His dictis, iussit in templum Martis Stephanum Pontificem duci, atq; illic sententiã de illo pronunciari. Ductus est igitur beatissimus Pontifex à satellitibus extra moenia & portam Appiam ad templum Martis. Quo in loco Episcopus ipse, omnibus spectantibus, oculos in cælum erexit, ac dixit; Domine Deus pater Domini nostri Iesu Christi, qui eueristi turrim confusionis apud Babylonem, destrue, quæso, nunc & locum hunc, in quo diaboli superstitio per idolorum cultum exercetur. Cum hæc dixisset Pontifex, repente facto tonitru & fulgure maximo, templum Martis magna ex parte corruit. Quod videntes milites, perterrefacti aufugerunt, ac reliquerunt beatissimum Stephanum cum omnibus Christianis, qui eum secuti fuerant. Itaque illa ipsa hora beatus Stephanus abiit cum omnibus Christianis, quos secum habebat, ad cœmeterium beatæ Lucillæ, vbi multis adhortationibus Christianos consolabatur, ipsos hortans & corroborans, nè Tyrannorum minas & tormenta formidarent, cum Dominus ipse dica; Nolite timere eos, qui possunt occidere corpus, animam verò non possunt occidere; timete illum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. His adhortationibus bonus ille pastor proprias oues confirmans, obrulit Christo Deo omnipotenti oblationem.

At impius Valerianus, cum & Martis templum euersum fuisse, & Christianorum multitudinem cum Pontifice Stephano esse audiisset, misit milites longè plures his, quos antea miserat. Qui cum venissent, inuenerunt beatum Pontificem Stephanum Deo sacrificium offerentem. Illorum autem aduentu sanctus Episcopus nihil perurbatus est; sed tranquillo & quieto animo Christo Deo sacrificium obtulit, atque ibidem capite obruncatus est, quarto Nonas Augusti. Christiani verò, qui erant illic, cum se tali pastore orbatos vidissent, multas lachrymas effuderunt. Eius autem venerandum corpus in illa eadem crypta deposuerunt, vbi & eius sanguis effusus fuerat, in via Appia, in qua martyr ille multa cum pace requieuit.

Eodem die milites idolorum cultores Diaconum quendam inuenerunt, Tharsitium nomine,

facies eius lapidibus tunditur.

Cap. 15. Nervis diu caditur.

Suspenditur in rota.

Capite truncatur.

Cap. 16.

Stephanus pontifex sistitur coram Valeriano.

Gen. 11.

Templum Martis corruit.

Consolatur suas oues S. Stephanus. Matth. 10.

Cap. 17.

Occiditur S. Stephanus.

Cap. 18.

Nota hæc
de vero cor-
pore Christi
in Eucharis-
tia.

Tharstius
occiditur &
à Christianis
sepelitur.

Xistus in lo-
cum Step-
hani consti-
tuitur.

nomine, qui purissimum Christi corpus ferebat. Comprahenderunt igitur illum milites: cumq; curiosius ab eo inquirerent, quidnam secum ferret, & ipse indignum in di-
caret, ante porcos margaritas projicere, nulla ratione adduci potuit, vt sanctissimum
ac purissimum sacramentum impuris hominibus reuelaret. Virgis igitur & lapidibus
eoulsq; Tharstium contuderunt, quoad spiritum efflauit. Cum verò eius corpus exa-
nime per terram volutaretur, curiosi & sacrilegi milites neq; sub vlnis intrà manicas,
neque sub vestibus aliquid inuenire potuerunt. Relicto igitur sic, vt erat, vnerando
illo Tharstij corpore, multo cum stupore aufugerunt, & ad Appia via portam veni-
entes, Christianos multos inuenerunt. Mox Valeriano rem omnem exposuere. Illo
autem ipso die Christiani venerandum gloriosi martyris Tharstij corpus in cocme-
terio Calisti in via Appia deposuerunt.

Post hæc Christianorum Ecclesia in vnum collecta, in sanctissimi Stephani Ponti-
ficis & martyris locum, Xistus Romanæ vrbis Episcopus constituerunt nono Ca-
lendas Septembris, tertio anno Valeriani, & Gallieni secundo: in nobis autem re-
gnante Domino nostro Iesu Christo: Cui sit gloria & imperium nunc & semper, & in
secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM S. Theodoræ cum tribus filijs, cuius festum incidit in se-
cundum diem Augusti, describitur in vita sanctæ Anastasiæ mar-
tyris 25. Decembris, circa medium.

EPISTOLA AVITI PRESBYTERI, DE REL- QVIIS BEATI PROTOMARTYRIS STEPHANI.

s. Augusti.

Orosius
presbyter.

S. Stephanus
aduocatus
& patronus
ipih obse-
quentium.

Beatissimo dilectissimoq; semper in Domino Pape Balchonio, atq;
vniuerso Clero & plebi ecclesiæ Vracarësis. Avitus presbyter salu-
tem in Domino æternam. Memores mei esse vos cupio & depre-
cor, sicut & ego, in quantum valeo, memoriã vestri habere nõ ces-
so, tribulationibus vestris meo dolore compatiens, & pro dissidio
patriæ nostræ in locis sanctis incessabiles lachrymas fundens: vt aut
vobis Dominus restituat libertatem, quos admonere voluit: aut
illis tribuat mansuetudinem, quos præualere permisit. Et ego quidem, beatissimi fra-
tres, (teste Domino nostro Iesu Christo loquor) frequenter volui venire ad vos, vt vo-
biscum vel mala tolerarem, vel bonis fruere: sed impeditum est desiderium meum,
per totas iam Hispanias hoste diffuso. Veritus enim sum, ne & sancta loca relinquerem,
& ad vos fortè non perueniens, vbi cunquè interceptus, irrationabilis audaciæ poenas
luerem. Sed quoniam misericors Deus meo voto vestroq; merito procurare digna-
tus est indulgentiæ suæ gratiam, primùm vt dilectissimus filius & compresbyter meus
Orosius vsque ad has partes ab Africanis Episcopis mitteretur, cuius mihi charitas &
consolatio vestram omnium præsentiam reddidit. Deindè, vt in diebus ipsis, quibus
iam ipse reditum incredibili desiderio parabat, beatus & verè sanctus, corona gloriæ
nostræ in Christo Iesu primus martyr Stephanus, se reuelare & manifestare signis &
virtutibus euidentissimè sequentibus dignaretur: quem ego tatarum rerum ordina-
toris Dei occasione perceptum, dignius duxi charitati vestræ pramittere, vt ipse præ-
sens aduocatus & patronus obsequentium sibi peritionibus dignetur assistere, qui cum
pateretur, etiam pro inimicis orare dignatus est.

Iraque beatissimi dilectissimiq; fratres, memoriam vestri incessabiliter agens, &
tam congruentem ordinantis Dei dispositionem videns, promptus fui de presbytero,
cui reuelatum fuerat, partem aliquam inuenti corporis promereri, quam festinatò
experitam, secretoque perceptam, ad vos dirigere non distuli. Quamobrèm nisi vo-
bis per sanctum filium & compresbyterum meum Orosium, reliquias de corpore bea-
ti Stephani primi martyris, hoc est, puluerem carnis atque neruorum, & quod fide-
lius certiusque credendum est, ossa solida, atque manifesta sui sanctitate nouis pi-
gmentis vel odoribus pinguiora. Vt autem nulla possit esse dubitatio, ipsam ad vos
subditam scriptis meis, sancti presbyteri, cui hæc reuelata sunt, epistolam conscri-
ptionemque transmisi, quam me pro fide veritatis plenius cognoscendæ rogante &
expetente, dictauit Græco primùm ipse sermone, sed per me postea in Latinum ver-
sa est. Quæ & vos sancti & beati fratres, quam veraciter gesta sunt, tam fideliter susce-
pta